

За підтримки:

Bundesministerium für
Ernährung, Landwirtschaft
und Verbraucherschutz

відповідно до рішення Бундестагу
Федеративної Республіки Німеччина

Німецько-український
агрополітичний діалог

Випуск № 4/2013

При Інституті економічних досліджень та політичних консультацій

ОГЛЯД АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Державне регулювання сівозмін

Автор

Марія Ярошко
yaroshko@apd-ukraine.de

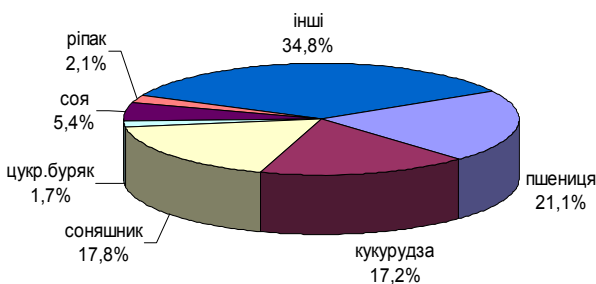
Німецько-український агрополітичний діалог (APD)

Рейтарська 8/5 А, 01030 Київ
Тел. +38044/ 2356327
info@apd-ukraine.de
www.apd-ukraine.de

Закон щодо регулювання сівозміни №1443-VI від 04.06.2009 „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, щодо збереження родючості ґрунтів” зобов’язує сільськогосподарські підприємства з більше ніж 100 га землі у використанні розробляти з 01.01.2013 так звані проекти землеустрою з еколого-економічним обґрунтуванням сівозмін та впорядкуванням угідь. Щодо впорядкування угідь, мова іде про державні заходи, спрямовані на ефективне використання земель за цільовим призначенням зі збереженням навколишнього середовища і отриманням економічних переваг. Виконання закону викликає жорсткі дискусії у сільгоспвиробників, які повинні брати на себе витрати за розробку планів та не згодні з таким втручанням держави у їхню роботу.

Міністерство аграрної політики та продовольства виправдано занепокоєне станом сільськогосподарських угідь, чия якість і родючість протягом останніх десятиліть погіршилася через безвідповідальне використання. Орендарі, перш за все, переслідують ціль максимального збільшення прибутку за найкоротший час. Часто, протягом багатьох років поспіль вирощуються культури, які ведуть до виснаження ґрунтів (наприклад: соняшник, ріпак, кукурудза), без врахування негативних наслідків щодо якості полів і їхньої родючості. Через короткостроковість договорів оренди та остаточно не визначені умови розвитку земельного права в Україні, довгостроковому сталому використанню такого ресурсу, як «ґрунти», приділяється недостатньо уваги.

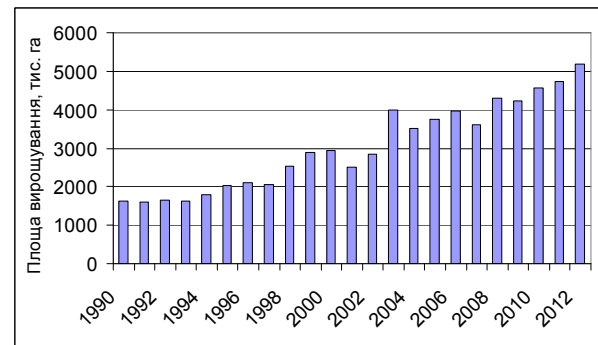
Рисунок 1. Площі посівів під врожай 2012 року у всіх підприємствах України

Джерело: Державна служба статистики України

Введення нормативних проектів сівозмін вже довгий час в планах аграрної політики. Ще Закон України „Про земельний устрій”, а також Земельний кодекс від 25.10.2001 зазначали необхідність регулювання сівозмін. Однак, на той час в законодавстві не було передбачено відповідних санкцій у випадку недотримання приписаних проміжків у вирощуванні між окремими культурами. Через це даний Закон щодо регулювання сівозміни не був взятий до уваги необхідним чином.

Рисунок 2. Площа вирощування соняшнику у динаміці по роках, тис. га

Джерело: Державна служба статистики України

На основі вище названого закону №1443-VI від 04.06.2009 сільгоспвиробники з більше ніж 100 га у використанні з 01.01.2013 року зобов’язані мати проекти землеустрою з еколого-економічним обґрунтуванням сівозмін та впорядкуванням угідь. З 01.01.2015 такі проекти сівозмін повинні розробляти і впроваджувати всі землекористувачі, незалежно від розміру площі господарства у використанні.

Фактична розробка проектів сівозмін регулюється Наказом № 440/71 від 18.07.2008 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оптимального співвідношення сільськогосподарських культур у сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон України» та Постановою №164 від 11 лютого 2010 р. «Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах».

Законодавством передбачено, що тільки землепорядні організації мають право розробляти проекти сівозмін і плани впорядкування угідь. На виготовлення проектів та планів, з часу подання повного пакету необхідних документів, передбачено три місяці. Окрім іншого, необхід-

но надати інформацію про ведення господарчої діяльності за останні роки („історія полів“). Невідомо, як новостворені підприємства повинні подавати історію полів за попередні 3-5 років. Ціна за розробку проектів сівозміни та планів впорядкування угідь складає 30-40 грн./га. До необхідних документів також належать так звані агрохімічні паспорти з даними по окремим полям щодо агрохімічних характеристик ґрунтів, забруднення їх різноманітними токсинами і радіонуклідами, які необхідно виготовити заздалегідь. Для невеличких підприємств частка таких постійних витрат може бути доволі вагомою. До цього необхідно додати, що випадки звернення підприємств до місцевих органів влади несуть корупційну небезпеку.

Згідно статті 55 Кодексу України про адміністративні правопорушення, за порушення вищезгаданого закону передбачені штрафи у розмірі від 85 до 510 грн. за недотримання приписів документів та від 850 до 8500 грн. за відсутність проекту сівозміни.

Проекти сівозмін з 01.01.2013 є важливою передумовою для укладання договорів оренди. Відсутність проектів сівозміни може призвести до дострокового розриву договорів оренди земель. У статті 19, частині 3 Закону України про оренду визначено, що ротація полів у сівозміні повинна відповідати строку дії договору оренди, що означає, що тривалість оренди має бути кратною тривалості сівозміни (ротація полів). Відповідно до цього, сільгоспвиробники більше не в змозі визначати строк дії оренди землі на власних розсуд.

Незрозуміле також корегування вже існуючих проектів сівозмін відповідно до змінених умов, яке також веде до додаткових витрат. Межі ґрунтово-кліматичних зон та природно-сільськогосподарських регіонів ніде точно не визначені. Окрім цього, окремі поля можуть знаходитися в межах кількох зон. Як буде регулюватися сівозміна у цих випадках, також невідомо.

Необхідно зазначити, що в більшості європейських країн держава втручається у розробку планів сівозмін і землекористування тільки у випадку екологічного господарювання, коли весь спосіб виробництва знаходиться під жорстким контролем. У звичайних господарствах прийняття рішення щодо вирощування певних куль-

тур та проці під ними знаходиться у компетенції керівника підприємства і лише погоджується з місцевими органами влади. Відповідно, сільгоспвиробники можуть швидко і легко реагувати на зміну погодних умов та вимоги до управління.

Підводячи підсумки: вище наведене законодавство в значній мірі суперечить ринково-господарчим принципам. Український уряд правильно розпізнав деградацію ґрунтів, однак спробував вирішити проблему шляхом державного регулювання замість ринково-господарчих підходів. Сільгоспвиробники повинні бути у змозі швидко пристосовуватися до змінних умов ринку.

Німецький та міжнародний досвід доводять, що такого роду регулювання пригнічує ефективність сільськогосподарського виробництва. Важливим є посилити відповідальне ставлення самих сільгоспвиробників до якості та родючості їхнього найважливішого виробничого ресурсу - землі. Вагомою передумовою для цього є стабільне, орієнтоване на сталість, законодавство в області земельного права, в тому числі поступова ліквідація мораторію на ринок сільськогосподарських земель. Ефективним агрополітичним прийомом було б також державне регулювання строків оренди, для посилення відповідальності сільгоспвиробників за стале господарювання на їхній землі.